

मो.म.अडतानी, सदस्य, महाराष्ट्र महसूल न्यायाधिकरण, पुणे खंडपीठ, पुणे
यांचे समोरील कामकाज

No.TNC/REV/198/2004/P

रोहिदास नारायण सुर्यवंशी, रा.बेडशिगे, ता.इंदापूर, जि.पुणे

---अर्जदार

विरुद्ध

- १) विश्वनाथ नामदेव काळे, रा.बेडशिगे, ता.इंदापूर, जि.पुणे
२) नारायण सिताराम सुर्यवंशी (मयत तर्फे वारस)
काशिनाथ नारायण सुर्यवंशी, रा.लोहार गल्ली, इंदापूर, ता.इंदापूर, जि.पुणे

---जाबदेणार

मुंबई कुळ वहिवाट व शेतजमीन अधिनियम १९४८
चे कलम ७६ नुसार रिटिजन अर्ज.

वाद मिळकतीचे वर्णन-

गांव व तालुका	सर्व्हे नंबर	गट नंबर	क्षेत्र हे.आर	आढावित केलेला आदेशक्रमांक व दिनांक
बेडशिगे इंदापूर	३८/२/क	२३	३.११	उपविभागीय अधिकारी, बारामती उपविभाग, बारामती, जि.पुणे यांचे समोरील टेनन्सी अपील क्र.१९/२००० मध्ये पारित केलेला आदेश दि.३०/१०/२००४.

नि काल प त्र

प्रस्तुतचा पुनर्निरीक्षण अर्ज अर्जदाराने उपविभागीय अधिकारी, बारामती उपविभाग, बारामती, जि.पुणे यांनी टेनन्सी अपील क्रमांक-१९/२००० मध्ये पारित केलेला आदेश दि.३०/१०/२००४ शी व्यथित होवून दि.२७/१२/२००४ रोजी सादर केला आहे.

प्रकरणात अर्जदारातर्फे विधिज्ञ श्री.जे.पी.धायतडक हे हजर राहिले असून त्यांचा युक्तीवाद मी ऐकला आहे. जाबदेणार क्र.१ यांचेतर्फे विधिज्ञ श्री.एस.एस.देशपांडे तर जाबदेणार क्र.२ यांचेतर्फे विधिज्ञ श्री.पी.एम.परदेशी हे हजर राहिले आहेत. तथापि, प्रकरण युक्तीवादाच्या स्तरावर असते वेळी जाबदेणार क्र.१ व २ किंवा त्यांचे विधिज्ञ सतत गैरहजर राहिल्यामुळे त्यांच्या अनुपस्थितीत फक्त अर्जदाराचे विधिज्ञ यांनी युक्तीवाद केलेला आहे.

प्रकरणात अर्जदाराचे विधिज्ञ श्री.धायतडक यांचा युक्तीवाद आणि प्रकरणातील कागदपत्रांचे अवलोकन केल्यानंतर खालील वस्तुस्थिती निदर्शनास येते.

दावा मिळकतीचे मुळ मालक श्रीम.गिताबाई सुर्यवंशी ह्या होत्या. तसेच वाद जमिनीवर प्रस्तुत अर्जदार व जाबदेणार क्रमांक-२ यांचे वडील नारायण सिताराम सुर्यवंशी हे कृषक १४/१९५७ चे पूर्वीपासून कुळ होते. प्रकरणात कुळ कायद्याच्या कलम ३२ग अन्वये जमिनीची खरेदीची किंमत निश्चित करण्यासाठी कार्यवाही सुरु झाली होती. तथापि, जमीन मालक ही कृषक

दिनी विधिवा असल्याने शेतजमीन न्यायाधिकरण यांनी त्यांचे दि.१३/१/१९६१ चे आदेशान्वये कृषक दिन पुढे ढकलून खरेदी किंमत निश्चित करण्याची प्रक्रिया स्थगित ठेवली होती. जमीन मालक श्रीम.गिताबाई ह्या दि.१/९/१९६२ रोजी मयत झाल्या. तथापि, तत्पूर्वी त्यांनी सन १९६० साली नोंदणीकृत बक्षिसपत्राव्दारे दावा मिळकत जाबदेणार क्र. १ श्री.विश्वनाथ नामदेव काळे यांना दिली होती. नंतर श्रीम.गिताबाई यांचे वारस आणि बक्षिसधारक (जाबदेणार क्र.१) यांच्यामध्ये दावा मिळकतीचे मालकी हक्काबाबत मे. दिवाणी न्यायालयात वाद सुरु झाला. अंतिमतः मे.दिवाणी न्यायालयाने त्यांचे आदेश दि.२८/३/१९६८ नुसार बक्षिसधारक जाबदेणार क्र.१ यांची दावा मिळकतीवर मालकी ठरविली. मुळ कुळ नारायण सिताराम सुर्यवंशी हे दि.१०/५/१९७५ रोजी मयत झाले. तत्पूर्वी त्यांनी सदरहू जमिनी खरेदी करण्याबाबतचा अर्ज सादर केला होता. नारायण सुर्यवंशी मयत झाल्यानंतर त्यांचे वारस म्हणून प्रस्तुत अर्जदार आणि जाबदेणार क्र. २ या दोन्ही भावांचे कुळ म्हणून नोंद झाली.

तदनंतर प्रस्तुत जाबदेणार क्र.१ विश्वनाथ नामदेव काळे यांची अपर तहसिलदार यांचेकडे प्रकरण क्र.११/१९९२ अन्वये अर्ज देवून कुळ काशिनाथ यांनी कुळ कायदा कलम ३२फ अन्वये मुळ विधवा मालकीन श्रीम.गिताबाई ही दि.१/९/१९६२ रोजी मयत झाल्यानंतर एक वर्षाचे आत जमीन खरेदीची नोटिस न दिल्यामुळे जमीन खरेदीची प्रक्रिया रद्द करून त्यांचा कुळाचा हक्क रद्द करण्याबाबतचा अर्ज दिला, जो अपर तहसिलदार यांनी त्यांचे आदेश दि.३०/१/१९९३ अन्वये मान्य केला. या आदेशाविरुद्ध प्रस्तुत अर्जदार यांनी उपविभागीय अधिकारी यांचेकडे केलेली अपील क्र.४/१९९३ उपविभागीय अधिकारी यांनी त्यांचे आदेश दि.२५/७/१९९४ अन्वये फेटाळले. उपविभागीय अधिकारी यांच्या या आदेशाविरुद्ध प्रस्तुत अर्जदार रोहिदास यांनी या न्यायाधिकरणाकडे पुनर्निरीक्षण अर्ज क्र.११/१९९४ सादर केला होता, जो या न्यायाधिकरणाने सदरहू प्रकरणात कलम ३२फ लागू होत नसून कलम ३२ग च लागू होतो असे निष्कर्ष काढून आदेश दि.८/९/१९९८ अन्वये पुनर्निरीक्षण अर्ज मान्य करून दावा मिळकतीची कलम ३२ग अन्वये किंमत निश्चित करण्यासाठी प्रकरण तहसिलदार यांचेकडे परत पाठविले.

या न्यायाधिकरणाचा आदेश दि.८/९/१९९८ च्या अनुषंगाने अपर तहसिलदार यांनी कलम ३२ग अंतर्गत कार्यवाही पूर्ण करून त्यांचे आदेश दि.२७/९/२००० अन्वये दावा मिळकतीची प्रस्तुत अर्जदार व प्रस्तुत जाबदेणार क्र. २ यांचा प्रत्येकी अर्धा हिस्सा ठरवून त्या दोघांसाठी खरेदी

किंमत निश्चित केली. यावर फक्त प्रस्तुत अर्जदार यांनी तेच फक्त कुळ असल्याचे सांगून फक्त त्यांचे नावे पूर्ण दावा मिळकतीची खरेदी किंमत निश्चित केली जावी, यासाठी उपविभागीय अधिकारी यांचेकडे अपील क्र.१९/२००० दाखल केली, जी उपविभागीय अधिकारी यांनी त्यांचे आदेश दि.३०/१०/२००४ अन्वये फेटाळली आहे. उपविभागीय अधिकारी यांचा हा आदेश प्रस्तुत पुनर्निरीक्षण अर्जात आव्हानित करण्यात आलेला आहे.

जाबदेणार क्र.१ चे विधिज्ञ यांनी त्यांचे अर्ज दि.१६/९/२००९ अन्वये कळविले आहे की त्यांनी या न्यायाधिकरणाचे आदेश दि.८/९/१९९८ विद्यमान उच्च न्यायालयात याचिका क्रमांक-३१६४/१९९९ अन्वये आव्हानित केली असून या याचिकेत आदेश पारित होईपर्यंत या पुनर्निरीक्षण अर्जात पुढील कारवाई स्थगित ठेवावी. यावर प्रस्तुत अर्जदाराचे विधिज्ञ यांनी दि.७/३/२०१४ रोजी उत्तर दाखल केले असून सदरहू याचिकेचे संदर्भात त्यांना विद्यमान उच्च न्यायालयाकडून आजमितीस कोणतीही नोटिस प्राप्त झाली नाही. तसेच कोणतेही स्थगिती आदेश प्राप्त झाला नाही. तसेच दरम्यान अपर तहसिलदार यांनी देखील त्यांचे आदेश दि.२७/९/२००० अन्वये कलम ३२ग अंतर्गत खरेदी किंमत निश्चित केली आहे. आणि उपविभागीय अधिकारी यांनी देखील अपील क्र.१९/२००० मध्ये दि.३०/१०/२००४ अन्वये आदेश पारित केलेला आहे. यावरून सदहू प्रकरणात विद्यमान उच्च न्यायालयाकडून कोणताही स्थगिती आदेश नाही हे सिद्ध होते. करिता या पुनर्निरीक्षण अर्जात पुढील कारवाई चालू ठेवावी अशी त्यांनी विनंती केली. त्यांची विनंती प्रकरणात उपलब्ध परिस्थिती अनुरूप असल्याने प्रकरणात पुढील युक्तीवाद ऐकण्यात आलेला आहे.

अर्जदाराचे विधिज्ञ श्री.घायतडक सादर करतात की, प्रथमतः अपर तहसिलदार यांचा आदेश दि.३०/१/१९९३ अन्वये प्रस्तुत जाबदेणार क्र.१ विश्वनाथ काळे यांचा अर्ज मान्य करण्यात आला आणि खरेदी किंमत निश्चित करण्याची प्रक्रिया रद्द केली, तेव्हा फक्त प्रस्तुत अर्जदार यांनीच उपविभागीय अधिकारी यांचेकडे अपील क्र.१०/१९९३ दाखल केली. त्यांचा भाऊ काशिनाथ (जाबदेणार क्र.२) यांनी कोणतीही अपील दाखल केली नव्हती. तसेच उपविभागीय अधिकारी यांनी त्यांचे आदेश दि.२५/७/१९९४ अन्वये अपील फेटाळल्यानंतर पुन्हा फक्त रोहिदास यांनीच या न्यायाधिकरणाकडे पुनर्निरीक्षण अर्ज क्र.११/१९९४ सादर केला होता. यावरून दिसून येईल की, ज्याअर्थी तहसिलदार आणि उपविभागीय अधिकारी यांचे आदेश त्यांचे विरुद्ध गेल्यानंतर देखील

त्यांनी कोणतीही अपील / पुनर्निरीक्षण अर्ज सादर केले नाही, त्या अर्थी सदरहू आदेश त्यांचे पुरता अंतिम झाला आहे, आणि त्यांना दावा मिळकतीवर कुळ म्हणून हक्क स्थापित करण्यामध्ये कोणताही रस नाही. करिता कुळ कायद्याच्या कलम ४०च्या तरतूदी लक्षात घेता तहसिलदार यांनी त्यांचे आदेश दि.२७/९/२०००अन्वये पूर्ण दावा मिळकती संदर्भात फक्त अर्जदारासाठी खरेदी किंमत निश्चित करणे आवश्यक होते. पण त्यांनी वर नमूद केलेली वस्तुस्थिती आणि कलम ४० च्या तरतूदी लक्षात न घेता दावा मिळकतीच्या अर्धा हिस्स्यावर जाबदेणार क्र.२ यांचेसाठी सुध्दा खरेदीची किंमत निश्चित केली. करिता त्यांचा हा आदेश कायद्याच्या तरतूदीशी विसंगत असल्याने तो रद्द करण्यात यावा. तसेच त्या कारणामुळे उपविभागीय अधिकारी यांचा आव्हानित आदेश देखील रद्द करून पुनर्निरीक्षण अर्ज मान्य करण्यात यावा अशी त्यांची विनंती आहे. तसेच त्यांच्या युक्तीवादाच्या समर्थनार्थ ते AIR/1966/SC 405 मधील रुलींग सादर करतात.

अर्जदाराचे विधिज्ञ श्री.धायतडक यांचे युक्तीवाद विचारात घेवून आणि प्रकरणातील कागदपत्रे तपासल्यावर माझे निदर्शनास येते की, दावा मिळकतीवर पूर्वी सन १९५३-५४ ते १९७४-७५ पर्यंत जमीन कसणार / वहिवाटदार म्हणून प्रस्तुत अर्जदार व जाबदेणार क्रमांक २ यांचे वडील नारायण सुर्यवंशी यांचे नांव होते. करिता सन १९५३-५४ पासून कुळ नारायण सिताराम सुर्यवंशी असल्याने दि.१/४/१९५७ च्या संदर्भात फक्त प्रस्तुत अर्जदार संरक्षित कुळ असल्याचा दावा करू शकत नाही. दि.१०/५/१९७५ रोजी नारायण सुर्यवंशी मयत झाल्यानंतर दावा मिळकतीवर प्रस्तुत अर्जदारासह जाबदेणार क्र.२ यांची देखील कुळ म्हणून नोंद झालेली आहे. तसेच अपर तहसिलदार यांचेकडे पूर्वी सुरु असलेले प्रकरण क्र.११/१९९२ मध्ये देखील जाबदेणार क्र. २ हे दावा मिळकतीवर कुळ असून जमिनीची वहिवाट करतात असे त्यांनी त्यांचे जबाब दि.२/९/१९९२ मध्ये सांगितलेले आहे. शिवाय अपर तहसिलदार यांचेकडे कलम ३२ग अंतर्गत सुरु असलेले प्रकरण क्र.२५/१९७५ मध्ये त्यांनी (जाबदेणार क्र.२ यांनी) ते दावा मिळकतीच्या अर्धा हिस्स्यावर ते कुळ असल्याचा दावा कायम ठेवला आहे. म्हणून या प्रकरणात आदेश दि.२७/९/२००० अन्वये अपर तहसिलदार यांनी दावा मिळकतीच्या अर्धा हिस्स्यासाठी जाबदेणार क्र.२ साठी खरेदी किंमत निश्चित केली आहे. करिता जरी जाबदेणार क्र.२ यांनी अपर तहसिलदार यांचा आदेश दि.३०/१/१९९३ आणि त्यानंतरचे त्यांचे विरुद्ध गेलेले आदेश आव्हानित केलेले नाहीत, तथापि, प्रत्येक प्रकरणात जाबदेणार म्हणून देखील तरी त्यांना दावा मिळकतीवर त्यांचा कुळ म्हणून स्वारस्य नाही असे कोठेही नमूद केलेले नाही, उलट दावा मिळकतीवर त्यांचा

देखील कुळ म्हणून हक्क आहे, असेच जबाब नोंदविले आहेत. यामुळे कुळ कायद्याच्या कलम ४० च्या तरतूदी आणि अर्जदार यांचे विधिज्ञ यांनी सादर केलेली रुलिंग AIR/1966/SC 405 च्या फायदा अर्जदाराला होत नाही. करिता कुळ कायद्याच्या कलम ४० च्या तरतूदी लक्षात घेता, दावा मिळकतीवर फक्त प्रस्तुत अर्जदार यांचाच कुळ हक्क स्थापित होतो आणि सदरहू पूर्ण दावा मिळकतीची खरेदी किंमत फक्त अर्जदार यांच्याच संदर्भात निश्चित व्हावी, अर्जदाराची ही मागणी योग्य ठरत नाही. करिता अपर तहसिलदार तथा शेतजमीन न्यायाधिकरण यांनी पारित केलेला आदेश दि.२७/९/२००० आणि तो कायम ठेवल्याचा उपविभागीय अधिकारी यांचा आढावित आदेश दि.३०/१०/२००४ योग्य व नियमानुसार असून त्यात कोणताही हस्तक्षेप करण्याची आवश्यकता नाही. करिता मी खालीलप्रमाणे आदेश पारित करित आहे.

आदेश

- (१) पुनर्निरीक्षण अर्ज फेटाळण्यात येत आहे.
- (२) प्रकरणात स्थगिती आदेश / जैसे-थे परिस्थिती ठेवण्याबाबतचे आदेश दिले असल्यास, ते उठविण्यात येत आहे.